

Eğitim Felsefesi

"Aklın İbadeti İlimdir"

Taşköprülüzâde

Felsefe golda olmaktır.

Karl Caspers

Hakikati arayan için hakikatin
kendisinden değerli bir şey yoktur..!

El Kindi

Her şey akla muhtaçtır, akıl da eğitime..!

Hız. Ali

Dr. Ali Gurbetoğlu

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi

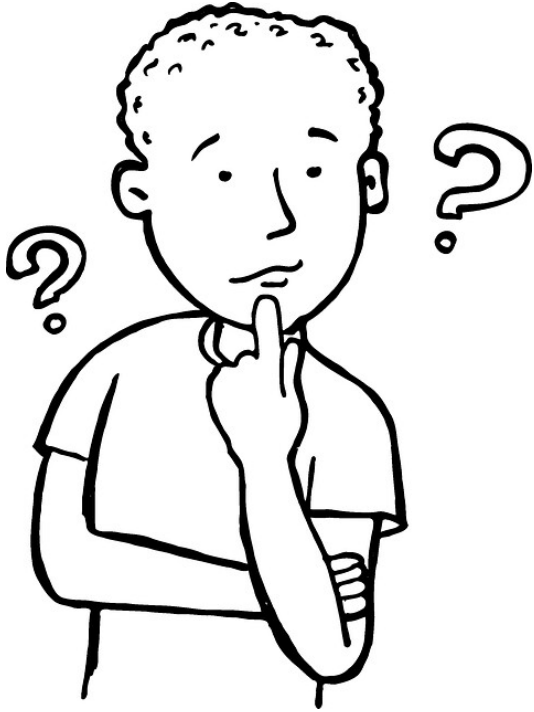
- 6.1. Eğitim ve Felsefe
- 6.2. Eğitim - Felsefe İlişkisi
- 6.3. Eğitime Felsefi Yaklaşımlar
- 6.4. Eğitim Felsefesi Nedir?
- 6.5. Eğitim Felsefesinin İşlevleri
- 6.6. Eğitim Felsefesinin Temel Soruları
- 6.7. Başlıca Eğitim Felsefesi Akımları

Hazırlık Soruları

1. Felsefe - eğitim ilişkisi nasıldır, tarihsel gelişimi nasıl olmuştur ?
2. Eğitim felsefesi nedir, eğitim açısından önemi nedir ?
3. Eğitim felsefesi akımları nedir, nasıl doğmuştur ?
4. Bilim-değer ilişkisi nasıldır ?
5. Eğitim felsefesinin cevap aradığı temel sorular nelerdir ?
6. Başlıca eğitim felsefesi akımları nelerdir ?
7. Daimicilik-Perennializm ne demektir, ilkeleri nelerdir ?
8. Daimicilik akımının genel özellikleri nelerdir ?
9. Seçkin eğitim anlayışı ne demektir ?

6.1. Eğitim ve Felsefe

- Eğitimin **nesnesi** insandır, insan aynı zamanda **felsefenin** de **konusudur**.
- **İnsana bakış** açısı, eğitim sisteminin tüm öğelerini etkileyebilir.
- Her **ekonomik, toplumsal ve politik sistem** en azından ***bir felsefeye dayanır***.
 - Örneğin; kapitalist sistem genellikle idealist ve pragmatik, komünist sistem ise materyalist felsefenin ölçülerine göre kurulmuştur.
- **Eğitim**, ekonomik, politik, ve toplumsal sistemlerin bir **alt sistemidir**.
- Bu bağlamda **eğitimdeki felsefe**, ekonomik, politik ve **toplumsal sistemlerin felsefesiyle aynı** olmalıdır.
- Çünkü eğitim, politik, ekonomik, toplumsal sistemlerin istediği insanları yetiştirmek üzere işe koşulmuştur.
- Bu yapılmazsa hedeflere ulaşmak zordur.

- Felsefe, bir açıdan insanın hayata bakış açısını belirlediğinden insanoğlu felsefeden kaçamaz.
- **Eğitim disiplinler arası bir bilimdir**, bu bağlamda her bilim dalının ve konu alanının ve eğitimle doğrudan ilişkisi vardır.
- Psikoloji, ekonomi, hukuk, sosyoloji, antropoloji, biyoloji gibi disiplinlerin bilgi ve yöntemleri arasındaki bütünlüğü ancak felsefe sağlayabilir.
- Bu bakımdan eğitim sisteminin kurulmasında felsefeden yararlanılmalıdır.
 - Sözelimi eğer temele idealist felsefe alınmışsa, sistem kabiliyetlerin yetiştirilmesine yönelir.
 - Eğer pragmatik felsefe kullanılıyorsa her insanın yetenek ve ilgisine göre eğitilmesi ön plana çıkar.
- Eğitim yoluyla insanlara bilimsel, sanatsal, felsefi alanlarda istendik davranışlar kazandırabilir.
- Bunlar bireysel ve toplumsal felsefeleri geliştirmede katkı sunarken eğitimde yeni felsefelerin doğmasına neden olabilir.

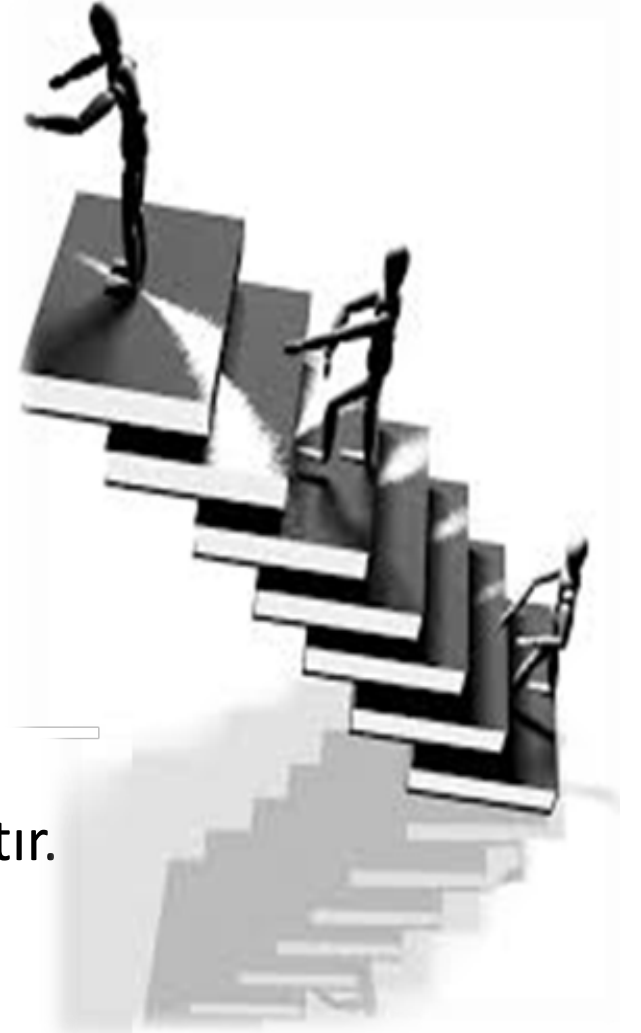

- Eğitimin en temel nesnesi olan insan aynı zamanda felsefenin de en temel konularındandır.
- Felsefi açıdan **insana bakış** açısı **eğitim sisteminin tüm öğelerini etkiler.**

- Bir eğitim sistemi oluşturulurken öncelikli olarak **hedefler** belirlenir.
- Bu hedefler, ***yetiştirilmek istenen insan tipinin özellikleriyle*** ilintilidir.
- **Eğitim**; ekonomik, siyasi ve ***toplumsal sistemlerin bir alt sistemidir.***
- Bu açıdan ***eğitimin dayandığı felsefe***, ekonomik, politik ve **toplumsal sistemlerle uyumlu** olmalıdır.
- Zira eğitimden; politik, ekonomik, toplumsal sistemler için gerekli nitelikler sahip insanları yetiştirmesi beklenmektedir.
- Bu **uyum göz ardı edilirse hedeflerin gerçekleşmesi hayal olabilir.**
- Eğitim disiplinler arası bir bilim olduğundan her bilim dalının eğitimle doğrudan ilişkisi vardır.

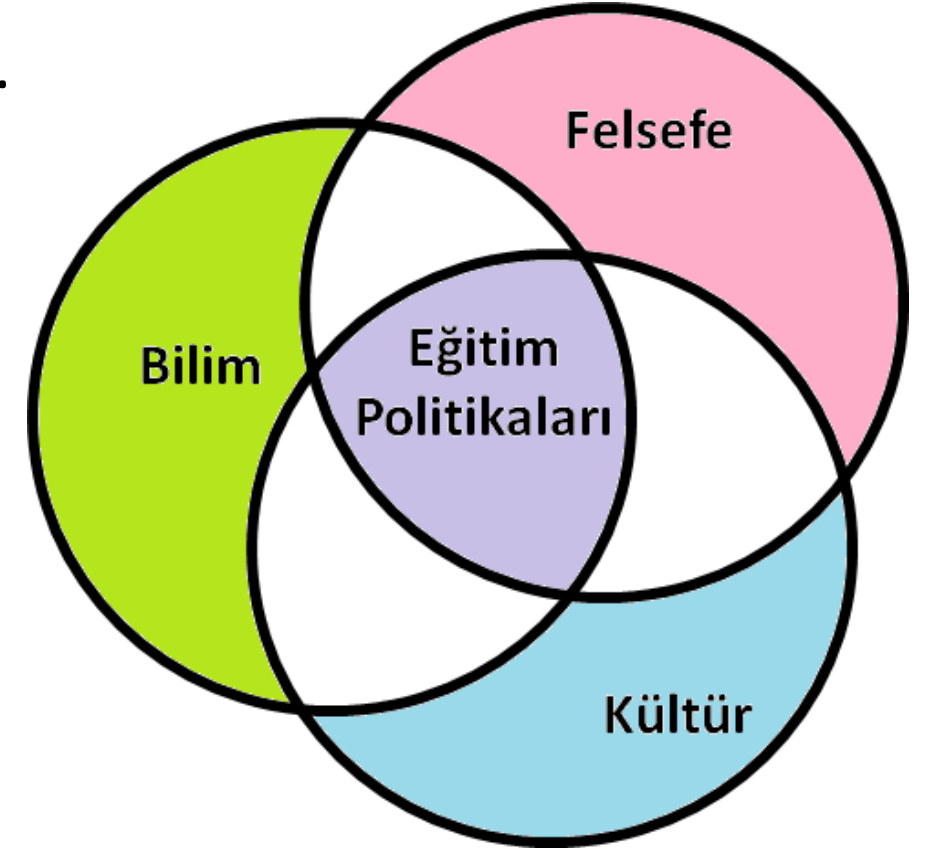
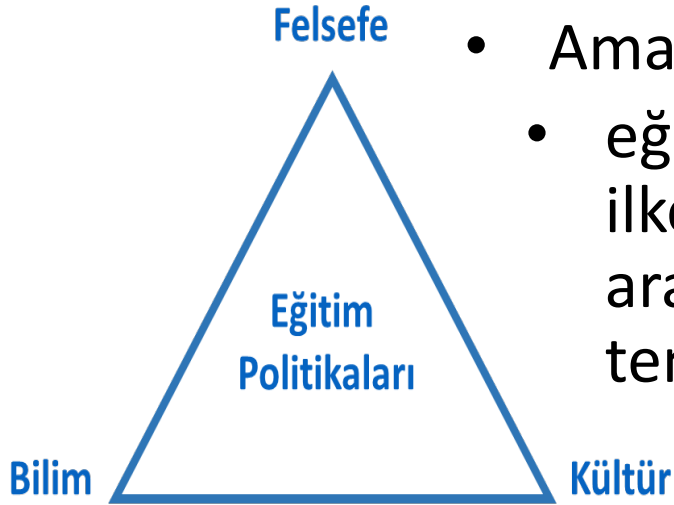
- Söz gelimi hukuk, ekonomi, sosyoloji, psikoloji, antropoloji vb. disiplinler arasında ihtiyaç duyulan ahenkli bütünlük ancak felsefe ile sağlanabilir.
- Eğitim sisteminin dayandığı;
 - felsefeye inanan,
 - onu bilen uygulayan ve savunan öğretmen,
 - yönetici ve hizmetli yetiştirip görevlendirmek,
 - sistemin etkili ve verimli işlemesi için kaçınılmazdır.
- Yani sistemin savunduğu felsefeyle öğretmen, yönetici ve hizmetlilerin felsefeleri birbirlerine ters düşmemelidir.
- Felsefenin eğitim üzerindeki bu etkilerini yakından tanıyan ve değerlendirebilen bir öğretmenin, daha başarılı olacağı da açıktır.
- Bu amaca hizmet etmek üzere aşağıda üç önemli felsefi akımın eğitim programları üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir.

6.2. Felsefe - Eğitim İlişkisi

- Eğitim felsefesinin konusu eğitim süreçleridir.

- Amaç;
 - eğitimin dayandığı kavram ve ilkeleri aydınlatmak, amaç ve araçları irdelemek, felsefenin temel sorunlarını tartışmaktır.

- Kısaca eğitim felsefesi;
 - eğitim sorununa felsefi bir açıdan bakmaktır.

6.3. Eğitime Felsefi Yaklaşımlar

- Toplumlar eğitim sistemleri kendi toplumsal dinamiklerinden beslenerek oluştururlar.
- Eğitim sistemi kendi toplumsal değerleri ile uyumlu olmayan toplumlar kendi benliklerine yabancılaşmış nesiller yetiştirirler.
- Küresel dünya şartlarında baskın kültürler kolaylıkla diğer toplumları derinden etkileyebilmektedir. Bu yolla kendi kültürlerini cazibeli hale getirip yerel kültürleri yok edebilmektedirler.
- Bu da baskın kültürlere kültürel emperyalizm kapılarını açmaktadır.
- Bunun temel nedeni kendine özgü bir eğitim felsefesinin olmayışıdır.
- Kendine has bir eğitim felsefesi olmayan toplumlar siyasal-kültürel ve ideolojik faktörlerin etkisiyle eğitim sistemlerini bu emperyalist istilaya açık hale getirebilmektedir.
- Ülkelerin eğitim sistemlerini, kendi kültürel değerlerinden, sosyo-kültürel ihtiyaçlarından ve hayat felsefelerinden yola çıkarak çağın ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlemeleri zorunludur.

- Bu bağlamda eğitim sistemleri **sürekli değişime, dönüşüme** açık olarak dinamik bir yapıda düzenlenmelidir.

- Bir bakıma eğitim felsefesi, eğitim politikalarına yön vererek, yetiştirilmek istenen **model insan tipini şekillendirme aracı** olarak görülmüştür.
- Böylece ülkeler genç kuşaklarla varlıklarını güvenli bir şekilde geleceğe taşımayı hedeflerler.
- Eğitim felsefesi, eğitimin bireye ve topluma faydalı olmasını amaçlayan bir disiplindir.
- Sanayi devrimi sonrası eğitimin amaç ve muhtevası üzerinde yürütülen tartışmalar sürecinde müstakil bir disiplin olarak gelişmiştir.
- Çağımızda eğitim anlayış ve sistemleri bilimsel ve teknolojik gelişmeler, değişen toplumsal talepler, bilginin değişen karakteri gibi faktörlerin etkisi altında çok boyutlu etkileşimlerle şekillenmektedir.

- Bir disiplin olarak eğitim felsefesinin gelişim sürecinde “**klasik yaklaşım**”, “**analitik yaklaşım**” ve “**eleştirel yaklaşım**” gibi birbirinde amaç ve muhteva bakımından farklı yönelimler ortaya çıkmıştır.

a. Klasik yaklaşım:

- Antik dönemde başlayan klasik felsefeye dayalı eğitim anlayışıdır.
- Eğitimin mahiyeti ve öğretimin esaslarına ilişkin realite, idealite ve ütopyalara dayalı kuramsal temellendirmeleri içerir. İdealize edilmiş insan tipinin belirlenmiş normlarla yetiştirilmesini hedefleyen yaklaşımlardır.
- Değişen çağlara göre değişiklik felsefi ekollerden yararlanılmıştır.
- İlkçağ’ da Platon ve Aristoteles’in görüşleri esas alınırken Ortaçağ’da Augustinus, Aquinalı Thomas, Farabi, İbn-i Sina, Gazali, modern zamanlarda Locke, Kant, Rousseau, Comte, Marx, Dewey gibi filozofların görüşleri üzerinden eğitim-öğretime odaklı normatif çerçevede bir eğitimi esas alan yaklaşımdır.

b. Analitik yaklaşım:

- Eğitimle ilgili tercihlerin neler olması gerektiğine ilişkin esasların **belirlenmesine karşı** bir duruştur.
- İnsana ve topluma bu tür **normların dayatılmasını** doğru bulmayan yaklaşımdır
- Eğitim konusunda oluşturulacak normatif standartların sınırlandırıcı ve gelişmeye engel olacağın ileri sürülür.
- Bu anlayışa göre eğitimle ilgili temel kavramlar açıklığa kavuşturularak insanların **eğitim konusundaki tercihlerde akıl yürütmeyi** esas almak gerekir.
- Bu konuda zamanın şartları ve ihtiyaçları esas alınarak belirleme esasını benimserler.

c. Eleştirel yaklaşım:

- Eğitim uygulamalarının, avantajlı gruplara yarar sağlarken dezavantajlı grupların aleyhine işlediğini ileri sürüp bunların düzeltilmesine ilişkin öneriler sunan yaklaşımdır.
- Buna göre ideolojik yanılsamalarla eğitim alanında ortaya çıkan yanlış anlayış ve uygulamalar vardır.
 - Bunları ortaya koyup egemen ideolojilerin bu kurumu kendi anlayışına göre şekillendirmesine imkan verilmemesini isterler.
 - Güç odaklarının ideolojileri kendi çıkarlarına yönelik kullanmasında eğitim elverişli bir araçtır.
- Bu yaklaşıma göre eğitim felsefesi, teori, amaç, yöntem sistemi değil dezavantajlı grupların haklarını korumanın entelektüel aracı olmalıdır.
- Radikal, post modern, ütöpik-distöpik eğitimciler bu grubu oluştururlar.

6.4. Eğitim Felsefesi Nedir?

- Felsefenin bir alt disiplini olup eğitimin **anlamı, amacı, tanımı, yöntemi** üzerine düşünceler üretir.
- Eğitim işini, eğitim **alanını**, eğitimle ilgili **konuları**, eğitim- öğretim **kuramları** ile **uygulama** arasındaki ilişkiyi inceler.
- Eğitimin **sınırlarını**, **hedeflerini**, **yöntemlerini** sorgulayan, eğitimle ilgili kuramlar geliştiren bir düşünce etkinliğidir.
- Eğitim felsefesi, eğitim sorununa felsefi açılardan bakmaktır.
- Eğitim felsefesi, birçok farklı düşünce akımını ve felsefi yaklaşımı içerebilir.
- Temel amacı eğitimi daha anlamlı ve etkili kılacak ilkeler ve yaklaşımlar sunmaktır.
- Eğitim felsefesi, eğitimin toplumsal, bireysel ve kültürel boyutlarını ele alarak, eğitimin hem teorik hem de pratik yönlerine ışık tutar..
- İnsanların hangi amaçlar için nasıl yetiştirileceğine ilişkin yol göstericidir.
- **Metafizik, ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji, pedagoji** gibi disiplinlerle iç içedir.

- **Eğitim felsefesi**, eğitim sürecinin ve aynı zamanda **eğitim biliminin felsefesidir**.
- Eğitim veya eğitilme sürecinin amaçları, biçimleri, yöntemleri veya sonuçları ile ilgili olan disiplin eğitim felsefesi olarak adlandırılır.
- Eğitimin konusu genel anlamda insan olduğu için ***eğitimin felsefesi de doğal olarak insan sorununu ve onun eğitimini ele almaktadır.***
- İnsan, varlık olarak felsefenin konusu olduğu gibi felsefenin diğer temel konuları olan bilgi ve değer alanları da doğrudan insanla ve eğitimle alakalıdır.
- Eğitim sürecinde, öğretimin nasıl olması gerektiğini belirlemek kadar, ***“kime”, “niçin”, “hangi amaca yönelik”*** olarak ***“ne öğretiliceği”*** konusundaki değer yargıları eğitimin özünü ve temel sorununu oluşturur.
- Felsefeyle eğitim arasındaki ilişki;
 - Eğitim çalışmalarını ve araştırmaları yönlendirme,
 - İnsanların hangi amaçlar için nasıl yetiştirileceği konusunda yol gösterme,
 - Eğitim ile diğer toplumsal olgular arasındaki ilişkiyi anlamlandırma,
 - Eğitim program ve politikalarının belirlenmesişeklinde özetlenebilir.

- Eğitim felsefesi, çok genel bir şekilde, ***eğitimi felsefi bir tutum ya da yöntemlerle konu edinen felsefe türü*** olarak tanımlanabilir.
- Eğitimin ne olduğunu tartışan, onu belirleyen faaliyetleri ve eğitim alanını meydana getiren kavramları sorgulayıp çözümleyen felsefe disiplini olarak da anlaşılır.

- Eğitim felsefesi; **Sokrates** ve **Platon**'dan başlayarak yaklaşık 2 500 yıldan beri eğitimin **kapsamına, şekline, programına, amaçlarına, mekanına, öğrencisi ve eğitimcisine** kadar pek çok unsurla yakından ilgilenir.
- Felsefede olduğu gibi eğitim felsefesinde de **ontolojik, epistemolojik** ve **aksiyolojik** boyutlar vardır.
- Eğitim faaliyeti sırasında öğrenciye kazandırılan **bilişsel, duyuşsal** ve **psikomotor** beceriler eğitim felsefesinin de ilgi alanıdır.
- Bu becerileri kazandırmada yararlanılan **öğrenme kuramları, öğretim strateji, yöntem** ve **teknik**leri eğitimin epistemolojik ve aksiyolojik boyutlarıyla yakından alakalıdır.

- Eğitim felsefesinin içinde eğitim konusunu ele alan **onlarca felsefi akım** doğmuştur.
- Ancak eğitimin temellerini sorgulayan en temel akımlar **idealist** ve **realist** akımlardır.
- **İdealist eğitim sistemi**, insan hayatının önemli yönünü oluşturan **manevi** (ruhsal–tinsel) değerlere önem veren ve ünlü Yunan, filozof **Eflatun**’un öncülüğünü yaptığı bir felsefi sistemdir.
 - İdealist sistemin paradigması temel alınır, **bütün dinlerin eğitim anlayışı idealist** sayılmalıdır.
 - **Varlığı yaratıcıdan başlayarak anlamlandıran bir sistemde** idealizme öncelik verilmesi de kaçınılmazdır.
- **Realist eğitim sistemi** ise **olguların gerçekliğinden** hareket eden felsefi değerlendirmeyi temel alır.
 - Akım birçok konuda hocası Platon’un aksine fikirler oluşturan **Aristo** tarafından kurulmuştur.
 - Aristo’ya göre “idea” Platon’un iddia ettiği gibi varlığın dışında değil içindedir. Bundan dolayı **realist eğitimciler toplumsal gerçekliği temel alırlar**.

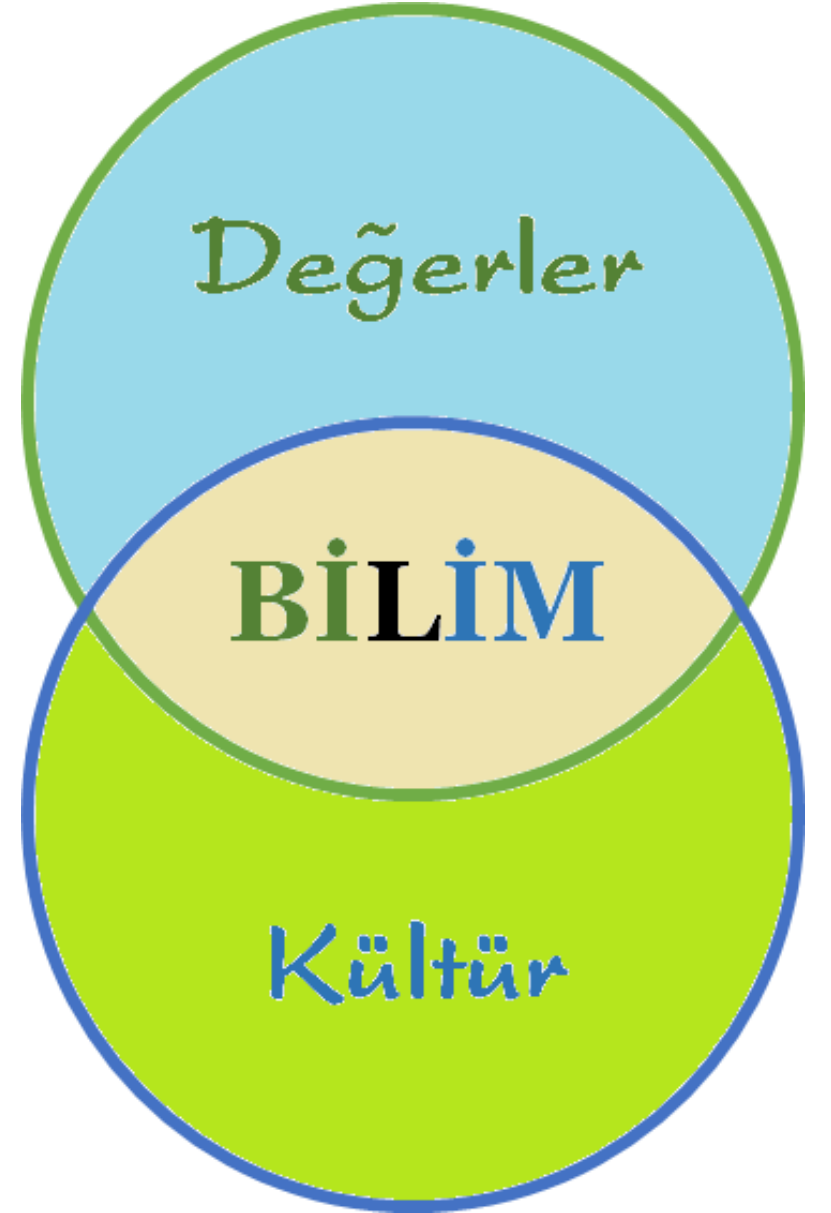

- Aslına bakılırsa tüm bu tartışmaların altında "**hangi değerlere ve donanıma sahip insan yetiştirmek istiyoruz**" sorusunun cevabını aramak yatmaktadır.
- Bu soru idealist ve realist eğitim sistemleri başta olmak üzere, eğitim akımlarının temel sorunudur.
- Ancak günümüzde eğitim sistemleri o kadar karmaşıklaşmıştır ki, onları **saf realist** ve **saf idealist** olarak tanımlamak ve sınıflandırmak imkânsız hale gelmiştir.
- **Bunun nedeni**; insanın dünya geldiği gibi bırakılmayıp eğitilmesi gerektiği herkes tarafından kabul edilirken, **nasıl bir insan yetiştirilmeli konusunda farklı tavırlar** gösterilmesidir.
- Eğitimin araçları ve yönetimi konusunda oluşan **konsensüsün**, eğitime temel oluşturacak **değerler konusunda olamayacağı** açıktır.
- Çünkü medeniyetlerin ve ülkelerin kendilerine özgü dini, kültürel ve sosyal temelleri vardır.
- Bu durum mantıki olarak kültürel yönden eğitimin milli değerler üzerine kurulmasını zorunlu hale getirir.

6.5. Eğitim Felsefesinin İşlevleri

- Eğitimin **hedeflerinin seçiminde**, hedeflerin **topluma, bireye uygunluk derecesinin** tayin edilmesini ve **hedefler arasındaki tutarlılığın** kontrol edilmesini sağlar.
- Eğitimin amaçlarını belirlemede toplumun özelliklerinin, bireyin ihtiyaçlarının ve “konu alanı” gereklerinin hangi yönlerine ağırlık verileceğinin belirlenmesinde etkin rol oynar.
- Eğitim bilimleri ve eğitimle ilgili diğer bilimlerin bulgularını bütünleştirerek eğitim uygulamalarına çok yönlülüğü, geniş açıdan bakmayı getirir.
- Öğrenme kuramlarını geniş bir perspektif içinde inceleyip çeşitli kuramların deneysel çalışmalarla ortaya konan bulgularını bütünleştirir.
- Mevcut eğitim faaliyetlerinin dayandığı teorik temelleri inceler ve bunları eleştirir.
- Eğitimcilerin, sıkı sıkıya bağlandıkları ve en iyisi saydıkları uygulamaların temelindeki kuramsal dayanakların sağlamlığını felsefi bir yaklaşımla ortaya koyar.
- Çağın şartlarına uygun insanı yetiştirmek için eğitim kuramlarının geliştirilmesi ile uğraşır.
- Bilimsel bilgiler ile uygulama sonuçlarını birleştirerek ülkenin toplumsal, kültürel, ekonomik yapısı ve değerleriyle tutarlı kuramlar geliştirme eğitim felsefesinin en önemli fonksiyonlarından biridir.

- Felsefe; eğitim hedeflerinin seçiminde, hedeflerin;
 - topluma uygunluk düzeyinin belirlenmesini,
 - bireye uygunluk derecesinin tayin edilmesini ve
 - hedefler arası tutarlılığın kontrol edilmesini sağlar.
- Felsefe, eğitim bilimleri ve eğitimle ilgili diğer bilimlerin bulgularını birleştirir.
- Eğitim uygulamalarında çok yönlülüğü, olay ve olgulara geniş bir açıdan bakmayı kazandırır.

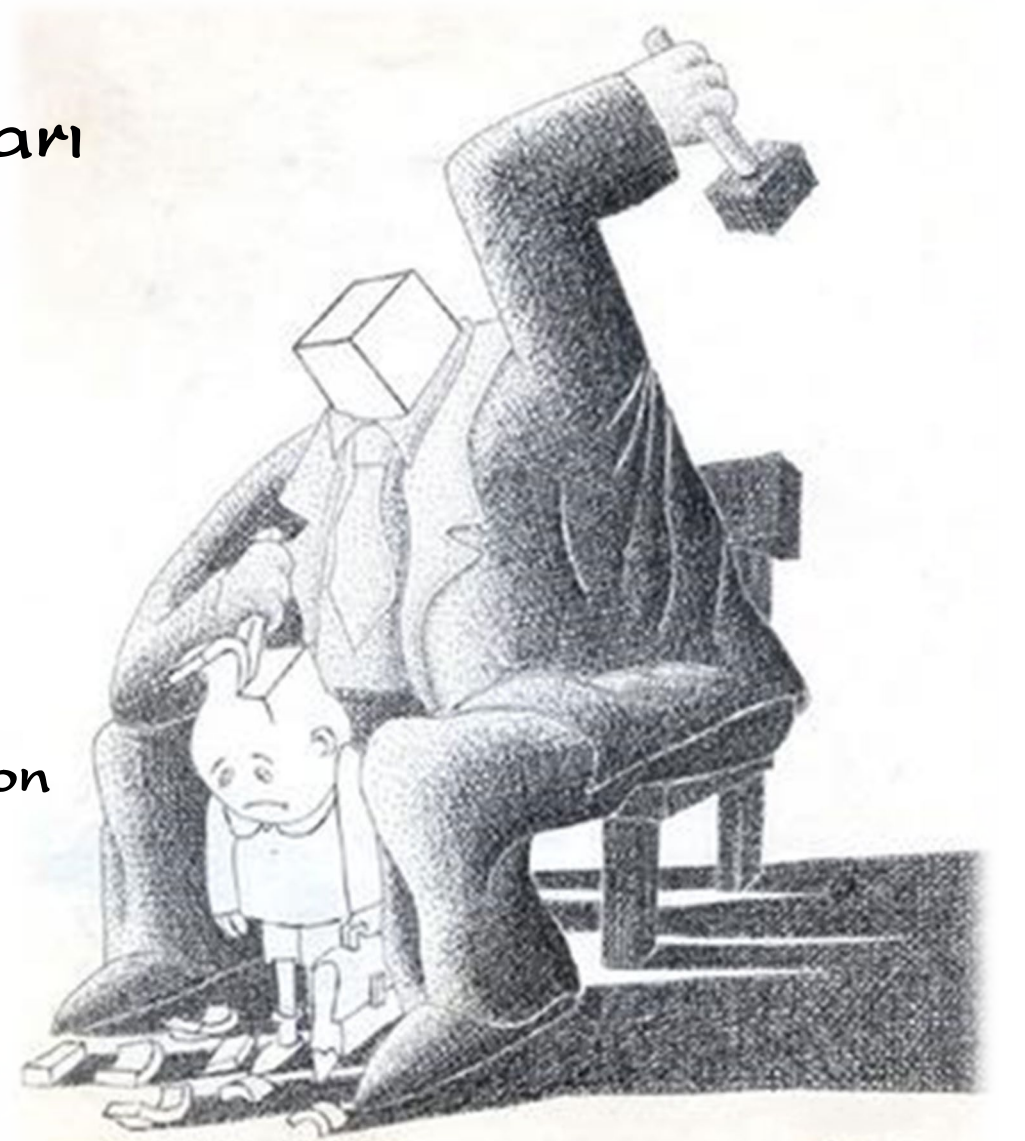
6.6. Eğitim Felsefesinin Temel Soruları

- Gerek felsefenin, gerekse eğitimin temelinde insan ve onun sorunları, bunların çözümüne ilişkin çabalar yer alır.
- Çeşitli felsefi akımların, varlık, bilgi, değerler, ahlak, insan ve insanın eğitime ilişkin bakış açıları değişmektedir.
- Eğitimin amaçları, içeriği, öğretim yöntemleri, benimsenen felsefeye göre biçimlenir.
- Eğitim felsefesi başlıca şu sorulara cevap aramaya çalışır:
 - İnsan nedir?
 - Eğitim nedir?
 - Eğitimin amacı nedir?
 - Kimler niçin eğitilmelidir?
 - Eğitimin içeriği ne olmalıdır?
 - Ne, ne kadar öğretilmelidir?
 - Eğitimde insana ne kazandırılmalıdır?
 - Değişen şartlar eğitime nasıl yansıtılmalıdır?

6.7. Başlıca Eğitim Felsefesi Akımları

1. Daimicilik - Perennializm
2. Esasicilik - Essentializm
3. İlerlemecilik- Progressivizm
4. Yeniden Kurmacılık- Reconstructionizm
5. Politeknik Eğitim - Polytechnic Education

İyiliğin bilgisine sahip olmayana
diğer bütün bilgiler zarar verir.

Montaigne